

den nemzet a maga nyelvén lett tudós de idegenen sohasem." (Bessenyei György; 278. l.)
Móra Ferenc Könyvkiadó, 1980.

Erdei Sándor

Dr. Porcsalmy János:

ESZKÖZSOROZATOK
A TÖRTÉNELEM TANÍTÁSÁHOZ
(Ősközösség, ókor, középkor)

Napjainkban már mindinkább elfogadottá válik az a nézet, hogy a korszerű történelemtanítás a tanulók ismeretszerző képességének fejlesztésére alapoz. Az iskola feladata nem annyira megtanítani a történelmet, mint inkább megismertetni a múlt társadalmi valóságát, végigvezetni a tanulókat a történelmi megismerés útján.

A korszerű történelemtanítás abban hasonló a jelenséggel való találkozás, a találkozás nagy élményéből származó primer átéléshez, hogy a jelenség élményét akarja utánozni, s ezen keresztül végigvezetni a tanulókat a megismerés őseredeti történeti útján, az élményből az általánosításig, az ítéletalkotásig vagy más esetben az általánostól a jelenségig s az így történő ítéletalkotásig. Ezért nagyon is érthető, hogy a történelemtanítás keresi a tanulók találkoztatásának a lehetőségét a jelenségekkel, s mivel ez a történelemben teljességében nem lehetséges, próbálja a jelenséget a tanítási folyamat számára, magában a tanítási folyamatban reprodukálni.

Dr. Porcsalmy János évtizedes munkássága és az általa létrehozott iskolai reprodukációs múzeum nemcsak hazánkban, hanem határainkon túl is ismert és elismert.

A szerző szerencsésen választott, amikor a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium iskolamúzeumának gazdag anyagából épp fejlődéstörténeti sorozatokba rendezve ad ismertetést és reprodukálási mintát.

A kötet tulajdonképpen az emberi életviszonyok alapvető területeit, a primer szükségletek legszűkebb skáláját érinti és tekinti át. A szerző, amikor az emberi életviszonyok a tanításban eddig kevésbé bemutatott, s a korszerűsítés kapcsán nagy teret kapó emlékeit villantja fel, s ad hozzá gazdag eszközmódot, láthatóan úgy válogatott, hogy egyben az ember alkotókedve, művészi önkifejtése s az ezt reprezentáló stílusok fejlődése is világossá váljék. Pedagógiai szándékaiban is sokrétű és komplex ez az eszközgarnitúra.

A 146 oldalas kis könyvecske tartalmazza a kerámia kultúra fejlődéstörténeti elemzését, a vázak, edények korongolását, festését, lakkozását – valamint érdekes ruhatörténeti (ruhaviselés-történeti) áttekintést ad szép képillusztrációkkal tarkítva.

Végezetül álljon itt dr. Szabolcs Ottó meg-

jegyzése: „A saját készítésű taneszközök háromszoros haszonnal járnak. Inspirálják a készítőket, akik maga is sokat tanul a készítés folyamatában, óriási érdeklődés és kedvteremtő a készítésbe bevont tanulók számára, s felhasználásakor megtermékenyíti a pedagógiai folyamatot, egyaránt élményt nyújt tanároknak, diákoknak...”

Remélhetőleg ez a könyv minél több tanár kollégának kedvet ad a taneszközkészítéshez.
Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

Berkes Miklós

Köllő Márta:

AZ OROSZ NYELV
OKTATÁSÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE
Fordítás, fogalmazás, szövegértés

Köllő Márta könyve ebben az évben a második kiadását érte meg. Az első kiadás 1978-ban jelent meg.

A könyv négy fejezete lényegében két részre oszlik. Az első két fejezetben a szerző olyan módszertanelméleti kérdéseket vet föl, melyek ismerete minden idegennyelv szakos tanárnak kötelező. Ennek a két fejezetnek az értéke elsősorban abban van, hogy a szerző az idegennyelv-oktatás legnagyobb elméleti és gyakorlati szakembereit idézve megpróbálja összegezni az idegennyelv-oktatás elméletében eddig elért eredményeket. Igyekszik korszerűt nyújtani a gyakorló orosz tanárnak.

A könyv első részében a szerző az idegennyelv-oktatás elmélete és gyakorlata eredményeinek ismertetése mellett rámutat az orosz nyelv-oktatás néhány eddig meg nem oldott kérdésére is.

A könyvből megtudhatjuk, hogy hazánkban az intenzív nyelvvoktatás metodikája még nincsen kidolgozva. Megoldatlan problémát jelent az idegennyelv-oktatásban az osztályozás – jutalmazás és büntetés – szerepének egységes értelmezése. Nem látjuk még világosan a fordítás szerepét az idegennyelv-oktatásban. A metodikában még nem vonunk éles határt az idegen nyelvből anyanyelvre és az anyanyelvből idegen nyelvre történő fordítás között, ami pedig megoldaná a fordításos és az egynyelvű gyakorlatok helyének és részarányának kérdését. Az idegennyelv-oktatás intenzitása és az idegen nyelv elsajátításához szükséges tanulmányi idő közötti összefüggéseket illetően a szerző az intenzitás növelését javasolja, ami lerövidítené a tanulmányi időt. Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy az orosz nyelv-tanulás első öt évében az általános iskolai tanulók viszonylag elfogadható orosz nyelvi ismeretekre, jártasságokra és készségekre tennének szert.

A második két fejezet tárgya: tanfordítás magyarból oroszra. Itt a szerző igyekszik rámutatni azokra az összefüggésekre, amelyek a

tanulók általános orosz nyelvi felkészültsége és a magyarból oroszra történő írásbeli fordítási eredményei között fennállnak. Ezt a kérdést a szerző még nem zárja le, a kérdést illetően további kutatásokat javasol.

Ebben a részben ismerkedhetünk meg a magyarból oroszra történő írásbeli tanfordítás feltételeivel, amelyek a felsőfokú tanfordítás esetében (a főiskolai és egyetemi orosz szakos tanárképzésben) sem hagyhatók figyelmen kívül.

Köllő Márta könyvét olvasva két vonatkozásban támad hiányérzetünk: *a)* a szerző nem ismerteti, hogyan épül a magyarból oroszra történő írásbeli tanfordítás a magyarból oroszra történő szóbeli fordításra; *b)* nem közöl írásbeli fordítási eljárást. (Először meg kell tanítanunk tanítványainkat fordítani, s csak utána kérhetjük tőlük számon.)

Köllő Márta könyve a gyakorló oroszstanár-ot hasznos segítőtársra.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

Dr. Rakonczás Pál

NOVOJE V RUSSZKOJ LEKSZIKE.
SZLOVARNIJE MATYERIALI – 77
(Izd-vo „Russzkij jazik”, M., 1980)

Ha a hazai oroszstanároktól megkérdeznénk pl. a „négyek bandája; szárnyas rakéta; ágy-neműtartós ágy; nyúlfarm” kapcsolatok orosz megfelelőit („gruppa csetirjoh; krilataja raketa; krovaty-tumba; krolikovaja ferma v. kroleferma”), nem biztos, hogy minden esetben hibátlan választ kapnánk.

Köllő Márta néhány évvel ezelőtt vetette a hazai oroszoktatás szemére, hogy az a szó- és kifejezőkészlet tanításakor messze elmarad azoktól az elvárásoktól, amelyeket a modern orosz nyelvi kommunikáció elvárna az iskolai oroszoktatástól (vö.: Köllő Márta: A mindennapok sajtósan mai szavaival is találkozoznak tanulóink az oroszórakon, INYT, 1977/4.; Novije tyemi na urokah razgovornoj praktyiki, Modern Nyelvoktatás, 1978/1. szám).

Az új orosz szavakkal és kifejezésekkel (a neologizmusokkal) való ismerkedést az utóbbi évtizedekben lényegében 1 szovjet kiadvány segítette elő, az 1971-ben megjelent *Új szavak és jelentések* (Novije szlova i znacsenyija) című tanácsadó szótár, mely a 60-as évek sajtójában előfordult kb. 4500 neologizmust próbálta feldolgozni lexicográfiai vonatkozásban.

A második ilyen jellegű munka, az *Új az orosz lekszikában* (Novoje v russzkoy lekszike) c. kiadvány nemrég jelent meg, s lényegében az 1977-es év 3 hónapja (április–június) bizonyos sajtótermékeiben fellelhető új szavakat és jelentéseket tartalmazza azok értelmezésével és a bizonyító anyaggal.

A Nagyvezda Zaharova *Kotyelova* szerkesztésében megjelent lexicográfiai munka kb. 1500 olyan új lexikai egységet próbál feldolgozni,

amelyek eddig lényegében nem szerepeltek a jelesebb gyűjteményekben sem. A kiadvány négy összeállítója (N. Z. Kotyelova, V. P. Petuskov, Ju. Je. Stejnszapid, Ny. G. Geraszimova) forrásanyagul a 10 legnépszerűbb orosz nyelvű sajtóterméket használta fel (pl. a Pravda, az Izvesztyija, az Ogonyok, a Nye-gyelja, a Krokogyl, a Novij mir és mások anyagait).

A gyűjteményhez készült előszó (N. Z. Kotyelova tollából) világosan vázolja, mit értenek az összeállítók *neologizmuson*, s következőképpen mi az, ami a lexicográfiai gyűjteményükbe bekerült bizonyos elvek érvényesülése közepett.

Kotyelováék munkája a hazai oroszstanár számára nemcsak azért érdekes és hasznos, mert megtalálható benne jó néhány eddig nem regisztrált orosz neologizmus (pl. állófogadás; házasságközvetítő iroda; tilosba behajtani; Helsinki szelleme; útikönyv autósoknak stb.), hanem azért is, mert a közölt neologizmusok tanulmányozásakor megismerkedhet az olvasó azokkal a főbb fejlődési tendenciákkal, amelyek az orosz lexikológiában ma kitapinthatók. A kiadvány egy sor okkasionális és individuális használati szintű képződményt is regisztrál, amelyek ugyan – alacsony gyakorisági indexük miatt – nem sok eséllyel bírnak azzal kapcsolatban, hogy az orosz lexika perifériájáról feltétlenül bekerülnek a közhasználatúbb szavak közé, mégis érdekesek, mert rámutatnak azokra a működő és élő *szóalkotási módokra és lehetőségekre*, amelyek a mai orosz nyelv különféle szféráit jellemzik ezen a területen.

Kotyelováék szó- és kifejezésanyaga tulajdonképpen egy olyan könyvsorozat *első köteté*, amely sorozatnak az lesz a célja, hogy az oroszul tanulókat is megismertesse azokkal a neologizmusokkal, amelyek az eddigi lexicográfiai kiadványokban ilyen vagy olyan okoknál fogva nem kaptak helyet, de a tömegkommunikációs eszközök révén mégis eljutnak a nyelvet beszélőkhöz.

Érdekességként meg kell jegyeznünk, hogy az általunk vizsgált kötet kiegészítő anyagként magában foglalja az 1977. évi januári és a decemberi sajtóanyag neologizmusait is (164–172. lap).

A kötet számunkra talán „legnehezebb” anyagát azok a szavak és szókapcsolatok képezik, amelyeknek a magyar ekvivalensei lényegében nem is léteznek teljesen adekvát formában, mert sajátos szovjet reáliákat tükröznek. Épp ezért ez a réteg az ún. ekvivalens nélküli lexika szerves részét képezi. Pl.: „szélszkijszasz” – olyan kulturális-felvilágosító rendezvénysorozat városiak részére, amely során azok a falu (a falusiak) életével ismerkednek előadások, találkozások, fotókiállítások stb. keretében (155. lap); „ekszpressz-olimpiada” – tanulók számára rendezett szellemi villámolim-